(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] ३ एस. सी. आर. १०९७

जिला दस्तवेज लेखक असोसिएशन बंदा अँड अदर्स

- विरुद्ध -

स्टेट ऑफ यू . पी. अँड अदर्स

२ एप्रिल १९९६

[के. रामास्वामी आणि जी. बी. पटनायक, न्यायमूर्ती]

नोंदणी अधिनियम, १९०८ / उत्तर प्रदेश दस्तऐवज लेखक परवाना नियम, १९७७.

कलम ३२ आणि ६९ / नियम ६ (२) – दस्तऐवज - नोंदणी अधिकाऱ्यासमोर सादरीकरण - दस्तऐवज लेखक - नियम आणि अटींचे नियमन - दस्तऐवज लेखक - दस्तऐवज लेखकांच्या अटी आणि ज्या अटींनुसार ते दस्तऐवज लेखक होण्यासाठी पात्र ठरतात, त्यांचे नियमन करणारे नियम बनवण्याच्या नोंदणी महानिरीक्षकांच्या अधिकाराला ते आव्हान देऊ शकत नाहीत - अधिवक्ता स्वतःच एक वर्ग म्हणून उभे राहतात -त्यांना नियमांनुसार अनुज्ञापक प्राधिकरण कडून पुढील कोणत्याही प्रमाणपत्राची आवश्यकता नाही.

अधिवक्ता अधिनियम, १९६१:

कलम ३० – अधिवक्ता - लेखी वादप्रतिवाद आणि दस्तऐवजांचा मसुदा तयार करण्याचा हक्क आणि संबंधित प्राधिकरणासमोर ते सादर करण्याचा हक्क - अधिवक्ता यास केवळ अधिवक्ता म्हणून व्यवसायाच्या आधारावरच अधिकार मिळतो.

दिवाणी अपील अधिकारिता : विशेष अनुज्ञा याचिका (सी) क्र. ३४०३/१९९३.

C.M.W.P No. निरंक/ १९९३ मध्ये अलाहाबाद उच्च न्यायालयाने दि. ०८/०२/१९९३ रोजी दिलेल्या न्यायनिर्णय व आदेशावरून.

अपीलकर्त्यांसाठी प्रशांत कुमार, प्रदीप मिश्रा आणि कविन गुलाटी.

न्यायालयाचा न्यायनिर्णय पुढीलप्रमाणे देण्यात आला :

यू. पी. दस्तऐवज लेखक परवाना नियम, १९७७ (थोडक्यात, 'नियम') अंतर्गत कागदपत्रे लिहिण्याचे परवाने असलेल्या व्यक्तीचे प्रतिनिधित्व करणारी संघटना

असलेल्या याचिकाकर्त्याने नियमांच्या नियम ६ (२) च्या अधिकारांना आव्हान दिले, ज्यात असे म्हटले आहेः

"जेथे अशा दस्तऐवजाचा लेखक त्यातील पक्षांपैकी एक आहे किंवा दस्तऐवज तयार करण्यासाठी पक्षकारांनी नियुक्त केलेला अधिवक्ता आहे, तेथे उप-नियम (१) मधील काहीही लागू होणार नाही."

नियम ५ मध्ये परवाना देण्यासाठी पात्रता निश्चित करण्यात आली आहे, असा युक्तिवाद याचिकाकर्त्याच्या अधिवक्ताने केला आहे. नियम १० मध्ये नियम ८ अंतर्गत निर्धारित शुल्क आकारणी आणि परवान्याचा कालावधी विहित करण्यात आला आहे. या नियमांच्या संयुक्त वाचनात दृष्टीसमोर असे आणण्यात येते की दस्तऐवज लेखकांना एक वर्ग मानले जाते. नोंदणी अधिनियमाच्या तरतुदींच्या कक्षेतून अधिवक्तांना वगळणे हे नोंदणी अधिनियम, १९०८ (थोडक्यात, 'कायदा') विधान मंडळाने केलेल्या दुरुस्तीनुसार नोंदणी अधिनियम, १९०८ च्या कलम ६९ (एच. एच. एच.) अंतर्गत नोंदणी महानिरीक्षकांच्या अधिकारक्षेत्राच्या बाहेर आहे. त्यांच्या या म्हणण्यामाह्ये आम्हाला कोणतेही प्रभाव आढळत नाही. कलम ६९ (एच. एच. एच.) असे उपबंधित करतेः

"दस्तऐवज लेखकांना परवाने मंजूर करणे, अशा परवाने निलंबित करणे किंवा रद्द करणे, अटी आणि शर्ती, ज्याच्या अधीन राहून आणि ज्या प्राधिकरणाद्वारे असे परवाने दिले जातील, निलंबित केले जातील किंवा रद्द केले जातील आणि सामान्यतः अशा दस्तऐवज लेखकांनी नोंदणीसाठी सादर करावयाच्या कागदपत्रांच्या लेखी मसुद्याशी संबंधित सर्व हेतूंसाठी."

अधिनियमाच्या कलम ३२ सह कलम ६९ (एच. एच. एच.) चे संयुक्त वाचन हे सूचित करते की जी व्यक्ती स्वतः किंवा एजंटद्वारे दस्तऐवज निष्पादित करते, ती व्यक्ती नोंदणी प्राधिकारीसमोर 'दस्तऐवज' सादर करण्यासाठी योग्य व्यक्ती आहे. दस्तऐवज लिहिण्यास पात्र असलेल्या व्यक्तींचे नियमन अधिनियमाच्या कलम ६९ अंतर्गत नियम बनवण्याच्या अधिकारांतर्गत केले जाते. यू. पी. राज्य विधानमंडळ कागदपत्रांचा मसुदा तयार करण्यासाठी आणि नोंदणीसाठी सादर करण्यासाठी पात्र असलेल्या व्यक्तींचे वर्गीकरण सादर करण्यासाठी उपकलम (एच. एच. एच.) समाविष्ट करून या कलमात सुधारणा केली होती. त्या संदर्भात दस्तऐवज लेखक म्हणून व्यक्तींचे वर्गीकरण

करण्यासाठी नियम तयार करण्यात आले आहेत. परवान्याचा कालावधी, परवाना निलंबित करण्याचा किंवा तो रद्द करण्याचा अधिकार, त्याअंतर्गत नियंत्रित केला गेला आहे. याचिकाकर्ते-असोसिएशनचे सदस्य, नियमांनुसार परवानाधारक बनलेले असल्याने, नियमांशी बांधील असतात. पहिली गोष्ट म्हणजे, याचिकाकर्त्यांची संघटना, ज्यामध्ये नियमांनुसार परवाना मिळवलेल्या सदस्यांचा समावेश असतो, ते ज्या नियमांनुसार काम करण्यासाठी आले होते, त्यांना आव्हान देऊ शकत नाहीत. ज्या स्रोताखाली ते काम करण्यासाठी आले होते तोच स्रोत नियमांनुसार एकतर टिकून राहतो किंवा नष्ट होतो. ते नियमांच्या त्या भागाला आव्हान देऊ शकत नाहीत जो त्यांना प्रतिकूल आहे आणि त्याच वेळी त्याच्या अनुकूल भागाचा आदर करतात कारण त्यांना नियमांवर कोणताही स्वतंत्र अधिकार नाही. दस्तऐवज लेखकांच्या अटी आणि ज्या अटींनुसार ते दस्तऐवज लेखक होण्यासाठी पात्र ठरतात, त्यांचे नियमन करणारे नियम बनवण्याच्या नोंदणी महानिरीक्षकांच्या अधिकाराला ते आव्हान देऊ शकत नाहीत.

मग प्रश्न असा आहे की दस्तऐवज लेखक होण्यासाठी वकिलांना नियमांनुसार परवाना घेणे आवश्यक आहे का? अधिवक्ता अधनियम, १९६१ अंतर्गत, योग्य बार कौन्सिलने त्याच्या सनद मंजूर केल्याच्या आधारावर अधिवक्ताला लेखी वादप्रतिवादाचा मसुदा तयार करण्याचा आणि न्यायालये आणि न्यायाधिकरणांसमोर किंवा कलम ३० अंतर्गत पुरावा घेण्यासाठी कायदेशीररित्या अधिकृत व्यक्तींसमोर हजर राहण्याचा आणि न्यायालयात व्यवसाय करण्याचा अधिकार आहे, जोपर्यंत त्याला अन्यथा वगळले जात नाही. आचरणाचा भाग म्हणून अधिवक्तांना पक्षांच्या वतीने दस्तैवजांचा मसुदा तयार करण्याचा आणि जर त्यांनी असा उपक्रम हाती घेतला तर ते नोंदणी अधिकाऱ्यासमोर सादर करण्याचा अधिकार आहे. परिणामी, नियम ६(२) नियमांच्या कक्षेतून, जो पक्ष स्वतः नोंदणीसाठी दस्तऐवज सादर करतो किंवा जो अधिवक्ता दस्तऐवजाचा मसुदा तयार करतो आणि पक्षाला आवश्यक असल्यास, नोंदणीसाठी सादर करतो, त्याला वगळण्यात येते. या परिस्थितीत, नियमांद्वारे शासित दस्तऐवज लेखकांपासून स्वतंत्रपणे एक वर्ग म्हणून अधिवक्ता उभे राहतात. दस्तऐवजाचा मसुदा तयार करण्याचा अधिकार मिळवण्यासाठी आणि आवश्यक असल्यास, दस्तऐवजाच्या नोंदणीसाठी नोंदणी अधिकाऱ्यासमक्ष त्याच्या पर्यायानुसार ते

सादर करण्यासाठी अधिवक्ता नियमांनुसार अनुज्ञापक प्राधिकरण कडून कोणत्याही प्रमाणपत्राची आवश्यकता नसते. अधिवक्ता यास केवळ अधिवक्ता म्हणून व्यवसायाच्या आधारावरच अधिकार मिळतो. त्यामुळे, त्याच्या सदस्यांना नियम ६(२) च्या कक्षेतून वगळण्यात आले आहे, असा याचिकाकर्ते-संघटनेचा युक्तिवाद सार विरहित आहे.

त्यानुसार विशेष अनुज्ञा याचिका खारीज करण्यात आली.

आर. पी.

विशेष अनुज्ञा याचिका खारीज करण्यात आली.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी वैध मानला जाईल."